

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

**LUCILA ARAGÓ, J. Mª AZKÁRRAGA,
JUAN SALAZAR (COORDS.)**

Guia de la València del primer franquisme

Editorial:
Univ. Politècnica de València & Universitat de València
València, 2021
Pàgines 359
Història

Deu fer uns huitanta anys que es va imposar a la població espanyola la dictadura franquista, ben rebuda i acceptada per una part del veïnat encara que també la sofrí. Les mesures que van adoptar els vencedors de la guerra civil, en un període coincident amb els èxits militars del nazisme, eren tan malèvols i tan contràries a les característiques pròpies de la civilitat, que hui resulten completament anormals i estrambòtiques.

Per als joves que, com és natural per l'edat, no han pogut conèixer aquella barbàrie dogmàtica, o per als ancians que tinguen la memòria d'aquells anysafortunadament dissipada, aquest llibre els vindrà bé per a fer-se una idea, o bé per a recordar quines característiques van singularitzar entre 1939 i 1948 aquella dissortada València.

ESPECIALISTES

Un conjunt d'especialistes en diversos camps la descriuen en dotze capítols en què analitzen aspectes d'aquella època negra dominada per la Falange, beneïda per l'Església i domesticada pel sindicat únic, en què la supervivència quotidiana va ser una adversitat enorme per al conjunt de la població i, en especial, per als vençuts. Les bones il·lustracions que conté el volum el fan molt didàctic. JP

ASAKO YUZUKI

La gula

Editorial:
Temas de hoy
Barcelona, 2022
Pàgines 491
Novel·la

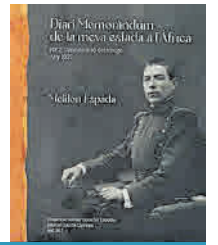
Aquesta m'ha semblat una de les novel·les més originals de quantes porte lleigides entre les publicades en 2022, tot i una traducció del títol –*Butter*, és a dir, mantega– que em pareix un tant absurda perquè la història narrada en les seues pàgines no té res a veure amb un apetit compulsiu que no és el que caracteritza a la seua protagonista, Rika Machida, una jove periodista que treballa en una publicació japonesa de periodicitat setmanal, la vida de la qual és una continua successió de cruïlles en les quals apareix la figura de Manako Kajii, una assassina condemnada i empresonada amb la qual Rika inicia una relació professional pel desig d'entrevistar a la delinquent, una dona que va matar a diversos homes d'edat madura i estatus econòmic més que folgat per a associar els seus extraordinaris i més que exquisits impulsos culinaris. Aquesta relació anirà canviant de manera progressiva, en un procés psicològic ple de matisos que l'autora de la novel·la s'esplai a descriure amb un discurs molt dinàmic, sense la lentitud amb la qual acostumem a caracteritzar als escriptors nipons que arriben a les nostres llibreries –el cèlebre **Haruki Murakami** és només un d'ells–, una evolució en la personalitat de la protagonista cada vegada més influenciada –sotmesa fins i tot– als consells i capricis culinaris de Manako.

El transfons del que se'ns conta és, en últim terme, molt paregut al que entablen els personatges d'Hannibal Lecter –un homicida que inclou entre les seues pràctiques el canibalisme– i Clarice Starling –una agent del FBI que necessita de la seua ajuda en la investigació d'una sèrie d'assassinats– en el thriller psicològic *El silencio de los corderos* de **Thomas Harris**, escrit en 1988 i portat a la gran pantalla en 1991. Fascinada per Manako, Rika iniciarà un camí d'introspecció en el qual es posaran en tela de judici tots els estereotips als que s'ha vist sotmesa, molt més rígids encara en el cas d'una dona en l'ultraconservadora societat japonesa: la seua relació amb els seus pares separats, la seua millor amiga Rieko, els seus companys de treball, el seu nuvi. El moll de la novel·la resideix ací, en l'original crítica a la que **Asako Yuzuki** sotmet els valors característics de la seua societat –matrimoni, maternitat, món laboral, ideal de bellesa femenina, subordinació absoluta al varó...– que sotmeten en primer lloc i anul·len finalment la personalitat de la dona més enllà de la superfície ultramoderna i ultratecnològica. Rika s'anirà convertint, pàgina a pàgina, a l'ombra de l'assassina Manako, en algú completament diferent de qui era fins aleshores i la gastronomia –la cultura del menjar, ja siga consumint-lo i apreciand el seus matisos o elaborant-lo en la cuina– serà el fil conductor, produint un canvi físic en el personatge –uns quilos de més que se suposa són nocius per a la dona i en els quals tot el món posa l'accent de manera poc subtil pel general– que amaga un altre canvi en la personalitat de la xica cap a la independència i la negativa a qualsevol sotmetiment. Contat amb agilitat però sense preses, menjar, plaer, dolor, dubtes, pors, incerteses, sospites, valor i decepcions sustenten l'entramat d'una novel·la fragmentària que resulta sorprenent des del principi i més profunda del que podria semblar-nos. **JMSR**

MELITÓN ESPADA

Diari memoràndum de la meua estada a l'Àfrica

Editorial:
Ajuntament de Castelló & Diputació de Castelló
Castelló, 2022
Pàgines 197
Dietari

Aquesta edició del dietari del soldat d'origen morellà **Melitón Espada** és interessant per diversos motius. Pel costat de la llengua escrita, pel fet que no solen abundar els dietaris populars redactats fa cent anys en el valencià d'aquella època. També perquè els successos que conta són inèdits i singulars, ja que no tenim molts documents fefaents de la desastrosa campanya militar espanyola al Marroc, que Espada va viure de primera mà l'any 1922, i va deixar constància de com la va veure sense pretensions literàries, sinó amb un estil documentalista planer, directe i senzill, expressat en primera persona, per a recordar detalls de la seua peripècia militar accidental.

L'edició, a càrrec de **Francesc X. Ludeña Espada** i **Jaume García**, és ben completa, perquè en primer lloc tenim una bona introducció biogràfica, a continuació la transcripció fidedigna del dietari original, més el text actualitzat; després els editors han fet un comentari cultural i lingüístic del text, seguit de tres apèndixs en què han sintetitzat el conflicte espanyol al Marroc, la situació de la Morella natal de l'autor, més una descripció d'obres literàries relacionades amb aquella guerra colonial, abans de proposar reflexions en una unitat didàctica a possibles estudiants i citar la bibliografia adequada. **JP**

a fosques...

Una història d'homes, però també una història de dones

A fosques és com es queda la sala d'un cinema quan comença la funció, el ritual imprescindible per a apreciar al màxim el que ens vol dir el director de la pel·lícula. I no només perquè no hi ha cap llum que modifique els fotogrames o cap soroll que s'interpose entre diàlegs i banda sonora (si tots apaguen el mòbil, clar). El més important és que quan s'apaguen les llums, podem sentir-nos com quan erem xiquets i anàvem al cinema, meravellant-nos amb les imatges que apareixien com per art de màgia a la pantalla. Per això, res com veure el cinema on toca, al cinema, per a gaudir com nens.

Durant les properes setmanes m'agradaria compartir algunes de les meues pel·lícules favorites de tots els temps, però començarem amb l'última que he vist, una de les millors cintes espanyoles de la temporada, *As bestas*. Aquesta crítica es publica encara abans de

que es lliuren els Goya 2023, així que ningú pot dir que estic condicionat pels guardons.

No seria la primera vegada que **Rodrigo Sorogoyen** triomfara en la gala del cinema espanyol, ja ho va fer amb *El reino* (2018), però trobe que el seu últim treball és el més redó, sense dubte, dels que ha signat, superant també a filmes com *Que Dios nos perdona* (2016) o *Madre* (2019), amb la qual no va poder superar la perfecció del curtmetratge original.

Res a veure amb la grandilocuència i el ritme frenètic d'*El reino*, en *As bestas* Sorogoyen opta per una narració lenta i pausada –que no avorrida–, on la tensió creix de manera soterrada fins que explota. El director s'inspira en una història real i situa l'acció en un poblet galleg, on s'inicia un enfrontament entre una parella francesa que vol establir-se per a gaudir de la natura i els seus veïns, que els veuen

com l'únic obstacle per a vendre les seues terres a una empresa d'energia eòlica i escapar així de la misèria que han viscut sempre.

As *bestas* remet així, per exemple, a *La barraca* de **Vicente Blasco Ibáñez**, on també els nous ocupants de la barraca en qüestió reben el rebuig de tot el poble en un ambient de violència creixent, o a nombrosos *westerns*.

Però el més novedós, a banda de les extraordinàries interpretacions de **Luis Zahera**, **Denis Menochet** i especialment **Marina Foïs**, és com en les dues parts en les que es divideix l'acció, passem d'una mirada masculina a una altra femenina sobre els mateixos fets, i veiem com actuen homes i dones, com responen a la mateixa pregunta: «I ara què vas a fer?». És justament en la segona part on *As bestas* resulta inoblidable, i ahí cal reconèixer el treball de la coguionista **Isabel Peña**, Goya per *El reino*.

Per acabar, dues precisions. Primer, curiós que una de les millors pel·lícules espanyoles de l'any tinga poc metratge en castellà. Cal anar preparat per llegir subtítols, ja que la major part de la cinta es parla en galleg o francès.

I segon, tan obvi com cert: qualsevol pel·lícula és millor en bona companyia. **M. MORA**

RODRIGO SOROGOYEN

'As bestas'

Espanya i França, 2022
Duració 137 minuts
Música: **Olivier Arson**
Guió: **Isabel Peña** i **R. Sorogoyen**
Drama rural